

лише 10 % території та 40 % населення, підпорядковується Міністерству юстиції [4, с. 48]. У даному контексті варто зазначити, що юрисдикція жандармерії поширюється на невеликі міста та сільську місцевість, а поліції – на мегаполіси та окремі напрями діяльності. Як бачимо, для Франції характерною є наявність підрозділів, покликаних посилювати поліцейські функції забезпечення громадського порядку, адже при виникненні надзвичайних ситуацій ці дві правоохоронні організації діють спільно і злагоджено.

Важливо звернути увагу й на досвід забезпечення поліцією публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів в США та Канаді. На відміну від розглянутих країн, у США і Канаді питання організації, дозволів масових заходів перебуває у віданні не поліції, а органів місцевої влади, як наразі і в Україні. Проте, понад 50 % роботи поліції США займає діяльність саме з охорони публічного порядку, лівова частка якої відведена патрульно-постовій службі місцевої поліції, першочерговим завданням якої є запобігання злочинів чи правопорушень та початкове розслідування злочинів «по гарячих слідах». На патрульну службу територіальних органів покладена профілактична робота з населенням під методичним керівництвом спеціальними підрозділами профілактики, причому у мегаполісах виділяються райони, де найбільш часто трапляються порушення громадського порядку, і туди спрямовується більша кількість патрульних [5, с. 11–12].

Отже, не зважаючи на наявні відмінності в забезпеченні публічної безпеки та порядку органами поліції під час проведення масових заходів, спільними практично для всіх країн є організація системи поліції за територіальним принципом; внутрішня функціональна спеціалізація органів і підрозділів поліції; наявність спеціалізованих підрозділів, створених для посилення поліцейських функцій; висока законодавча урегульованість порядку проведення масових заходів і забезпечення публічного порядку і безпеки під час їх проведення; детальна регламентація санкцій і відповідальності для учасників масових заворушень і порушників правил проведення масового заходу, тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : указ Президента України від 14.03.2016 № 92/2016 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 13.02.2019).
3. Конституції країн парламентської демократії / під ред. В. М. Кампо ; Львів. ун-т. Київ : Ін-т держ. управління і самоврядування при КМУ, 1994. 93 с.
4. Dien F. *Maintien de l'Ordre et defense, Preparation au concours d'admission a l'ecole de formation des officiers de gendarmerie*. Paris : Centre de documentation, 1996. P. 48.
5. Костюк В. Л., Молотай В. А., Пелагеша О. Г., Сивухін В. С. Міжнародний досвід діяльності патрульної служби у забезпеченні охорони громадського порядку : метод. рек. Київ : Нац. Акад. внутр. справ, 2011. 28 с.

Одержано 21.02.2019

УДК 343.343.3

Ольга Володимирівна КРИШЕВИЧ,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

МІЖНАРОДНО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ХУЛІГАНСТВО

Вивчення, адаптація та запровадження в Україні кращих іноземних практик, покликаних підвищити рівень забезпечення громадської безпеки, завжди має не лише суто практичне значення, а й складова розвитку вітчизняної науки. Питання кримінальної відповідальності за хуліганство постійно досліджувались і їм було присвячено значну кількість наукових праць

учених М. І. Бажанова, В. Т. Дзюби, І. М. Даньшина, О. П. Ігнатова, І. М. Копотуна, В. В. Кузнецова, Л. О. Кузнецової, В. М. Куца та ін.

Більшість Кримінальних Кодексів (КК) іноземних держав передбачають кримінальну відповідальність саме за хуліганство. Окрім КК Литви (ст. 284) та Пенітенціарного кодексу Естонії (ст. 262, 263), що передбачають відповідальність за порушення громадського порядку, яке, фактично, являє собою за змістом хуліганство. У КК зарубіжних країн визначені різні підходи до регламентації відповідальності за дії подібні до хуліганства: в одних країнах відсутні будь-які подібні склади злочинів (Австрійська Республіка, Австралія, Республіка Аргентина, Федеративна Республіка Німеччина, Республіка Південна Корея, Республіка Польща, Швейцарська Конфедерація, Держава Японія), в інших – відповідальність передбачена в різних статтях, які містять певні форми хуліганських дій (Великобританія, Республіка Болгарія, Республіка Вануату, Королівство Нідерландів, Республіка Кірібаті, Королівство Данія, Держава Ізраїль, Королівство Іспанія, Китайська Народна Республіка (далі – КНР), Острови Кука, Королівство Норвегія, Республіка Сан-Маріно, Соломонові Острови, штат Техас (Сполучені Штати Америки), Туреччина, Французька Республіка, Острови Фіджі, Королівство Швеція). Більшість з них не мають назви «хуліганство» чи не згадують хуліганські мотиви, крім норм, розміщених у кримінальних кодексах пострадянських країн. Хоча в Кримінальному кодексі Ізраїлю відповідні злочини розміщені в Главі «Хуліганство та порушення громадського порядку» (ст. 191–193, 194–198). Досить цікавою є криміналізація в ст. 191 КК Ізраїлю бійки: «Той, хто незаконно бере участь у бійці в громадському місці, карається позбавленням волі терміном на один рік». Звертає на себе увагу й абсолютно визначена санкція цієї норми, що взагалі не відповідає українському законодавству. Водночас досить загальною є ст. 198 КК Ізраїлю, котра передбачає відповідальність за будь-яке діяння, що може призвести до порушення громадського порядку та карається позбавленням волі терміном на три роки. За Кримінальним кодексом Голландії, відповідальність за хуліганські дії охоплюється ст. 141–144, згідно з Кримінальним кодексом Іспанії відповідальність за хуліганські дії охоплюється ст. 557, 559. Потрібно звернути увагу на обов'язкову ознаку таких дій – публічність, яка не є обов'язковою за ст. 296 КК України. У деяких країнах хуліганство пов'язане із сексуальними діями. Так, за ст. 183а КК ФРН, той, хто публічно вчинить сексуальні дії та цим умисно чи усвідомлено порушить норми суспільної моралі, буде покараний позбавленням волі терміном до одного року або штрафом.

Отже, перейдемо до характеристики складу злочину хуліганство за міжнародним законодавством. Родовим *об'єктом* складів хуліганства КК є громадський порядок, але виняток – КК Республіки Туркменістан, що передбачив громадську безпеку родовим об'єктом хуліганства, але при цьому громадський порядок визначив видовим об'єктом. Оскільки це пов'язано з різною систематизацією норм Особливої частини певних КК, але є виняток за КК Республіки Азербайджану, Киргизької Республіки, РФ, в яких родовим об'єктом є громадський порядок, а видовим – громадська безпека. Родовим об'єктом складів злочину, подібних до хуліганства, за КК інших зарубіжних країн є громадський порядок (КК Королівства Нідерландів, Держави Ізраїль, Королівства Іспанія, КНР, Островів Кука, Республіки Сан-Маріно, Королівства Швеція, штату Техас), громадський спокій (КК Туреччини, Островів Фіджі, Французької Республіки, Королівства Швеція), порядок і громадський спокій (КК Республіки Болгарія, Королівства Данія, Королівства Норвегія), громадський інтерес (КК Вануату), але не визначений родовий об'єкт хуліганських дій (КК Соломонових Островів, Республіки Кірібаті). Крім того у складах злочину встановлені й інші обов'язкові ознаки об'єкта злочину: потерпілий від злочину (представник влади або представник громадськості – КК Республіки Болгарія; сусіди – КК Королівства Данія) та предмет злочину (майно – КК Королівства Нідерландів, Держави Ізраїль, КНР, Королівства Норвегія, Французької Республіки; повідомлення, оголошення або документ – КК Держави Ізраїль; інформація – КК штату Техас). Склади подібні до хуліганства у кримінальних законодавствах окремих зарубіжних країн мають за конструкцію три таких види: матеріальний (КК Республіки Литви, Республіки Узбекистан, Королівства Нідерландів, Королівства Норвегія), формальний (Акт про публічний порядок 1986 р. Великобританії, КК Республіки Болгарія, Вануату, Королівства Іспанія, Островів Кука, Республіки Сан-Маріно, штату Техас, Островів Фіджі, Французької Республіки, Республіки Латвія, Республіки Молдова, РФ, Пенітенціарного кодексу Естонії) та формально-матеріальний (КК Держави Ізраїль, КНР, Республіки Кірібаті, Соломонових Островів, Туреччини, Королівства Швеція, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь,

Республіки Вірменія, Республіки Грузія, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан).

Об'єктивна сторона окремих складів хуліганства за КК передбачає такі обов'язкові ознаки: спосіб вчинення злочину (використання зброї чи предметів, які використовуються як зброя; насильство чи погроза насильства; погрози, знущання; опір представнику влади чи іншій особі, що припиняє хуліганські дії); знаряддя (зброя чи предмети, які використовуються як зброя); місце вчинення злочину (громадський транспорт чи інші громадські місця).

Суб'єктом відповідних складів хуліганських дій за кримінальним законодавством інших зарубіжних країн, визначено фізичну осудну особу, яка досягла 11-річного (КК Туреччини), 12-річного (КК Держави Ізраїль, Королівства Нідерландів, Республіки Сан-Маріно), 13-річного віку (КК Французької Республіки), 14-річного віку (КК КНР), 15-річного віку (КК Королівства Данія, Королівства Норвегія, Королівства Швеція, штату Техас), або 18-річного віку (КК Королівства Іспанія). Суб'єкт хуліганських дій є загальним, оскільки додаткових ознак відповідні норми практично не містять, як виключення є стан сп'яніння, який є обов'язковою ознакою суб'єкта хуліганських дій (ст. 148 КК Вануату, ст. 167 КК Республіки Кірібаті, ст. 191 КК Держави Ізраїль, ст. 175 КК Соломонових Островів).

Суб'єктивна сторона хуліганства за КК зарубіжних держав характеризується прямим умислом і хуліганський мотив характерний для більшості норм зарубіжних КК про відповідальність за хуліганство (окрім КК Киргизької Республіки та Узбекистану) і дозволяє правильно визначити форму вини злочину, як умисну. Інші ознаки суб'єктивної сторони є факультативними, окрім ст. 42.07 КК штату Техас, де визначена мета – порушити спокій, образити чи налякати інших осіб, ст. 559 КК Королівства Іспанія (мета – перешкодити будь-якій особі здійснити свої цивільні права), ст. 5 Акта про публічний порядок 1986 р. Великобританії (мета – спровокувати порушення спокою) та ст. 293 КК Республіки Сан-Маріно (мотив – зухвалість чи інші низькі мотиви).

В кримінальному законодавстві континентальних країн зазначений окремий склад злочину – «участь у бійці», який з об'єктивної сторони характеризується через «участь в бійці або в нападі, у яких залучено декілька людей» (КК ФРН, КК Королівства Нідерландів) або «...які призводять до заподіяння тілесних ушкоджень» (КК Швейцарської Конфедерації, КК Республіки Польща). Існує диференціація кримінальної відповідальності для учасників в залежності від наслідків закінчення бійки (наприклад, за КК Королівства Нідерландів заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю карається до 2 років позбавлення волі, а заподіяння смерті – до 3 років позбавлення волі) та залежно від використання зброї (наприклад, за КК Республіки Польща – кримінальна відповідальність від 6 місяців до 8 років позбавлення волі). Щодо порівняння розміру кримінальної відповідальності за хуліганство та участь у бійці можна зазначити, що кримінальна відповідальність за участь у бійці загалом обмежується тяжкістю спричиненої шкоди (наприклад, за КК Республіки Польща заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю карається до 8 років позбавлення волі, а смерті – до 10 років) та застосуванням при цьому зброї (наприклад, за КК Республіки Польща застосування зброї тягне до 8 років позбавлення волі). В рамках хуліганства застосування суб'єктом злочину будь-якої зброї також гарантує утворення особливо кваліфікованого складу злочину, передбаченого ч.4 ст. 296 КК України, що карається позбавленням волі на строк від 3 до 7 років [5, с. 165]. Однак при цьому передбачаються і деякі інші кваліфікуючі обставини: вчинення хуліганства повторно, групою осіб за попередньою змовою, загально небезпечним способом тощо, що обумовлено деякою громіздкістю та всеосяжністю такого складу злочину. Якщо проаналізувати норми кримінального законодавства України то можна відзначити, що КК України не містить норми про участь у бійці, однак містить інший більш узагальнюючий склад злочину – «Хуліганство» (ст. 296), окремі різновиди якого можуть мати схожість з «участю у бійці» за об'єктивною стороною. Однак діяння, що виникають при участі особи у бійці залежно від різноманітних життєвих ситуацій можуть кваліфікуватися за судовою практикою як хуліганство або як відповідні злочини проти життя і здоров'я особи.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 12.03.2019).

2. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии / науч. ред. и вступ. ст. Д. А. Шестакова ; предисл. Г.-Г. Йешека ; пер. с нем. Н. С. Рачковой. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2003. 524 с.
3. Уголовный кодекс Голландии / науч. ред. Б. В. Волженкин ; пер. с англ. И. В. Мироновой. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. 510 с.
4. Уголовный кодекс Швейцарии / науч. ред., предисл. и пер. с нем. А. В. Серебренниковой. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. 350 с.
5. Уголовный кодекс Республики Польша / под ред. А. И. Лукашова, Н. Ф. Кузнецова ; пер. с польск. Д. А. Барилевич. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. 234 с.
6. Закон об уголовном праве Израиля / пер. с иврита М. Дорфман. Изд. 2-е, перераб. и доп. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2010. 261 с.
7. Кузнецова Л. О. Визначення ознак об'єкта хуліганства за законодавством окремих зарубіжних країн. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2008. Вип. 11. С. 311–314.

Одержано 14.03.2019

УДК 343.344

Владислав Геннадійович КУНДЕУС,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 265-1 КК УКРАЇНИ «НЕЗАКОННЕ ВИГОТОВЛЕННЯ ЯДЕРНОГО ВИБУХОВОГО ПРИСТРОЮ ЧИ ПРИСТРОЮ, ЩО РОЗСІЮЄ РАДІОАКТИВНИЙ МАТЕРІАЛ АБО ВИПРОМІНЮЄ РАДІАЦІЮ»

До нових видів злочинної діяльності у сфері використання ядерних технологій, ядерних матеріалів та джерел іонізуючого випромінювання відноситься ядерний тероризм. Особливе місце у правовому забезпеченні ядерної та радіаційної безпеки та протидії ядерному тероризму посідають кримінально-правові норми. Так, ст. 265-1 Кримінального кодексу України (далі – КК) встановлює відповідальність за незаконне виготовлення ядерного вибухового пристрою чи пристрою, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію [1].

Предметом злочину, передбаченого ст. 265-1 КК є: 1) ядерний вибуховий пристрій; 2) пристрій, що розсіює радіоактивний матеріал або випромінює радіацію і може через свої властивості спричинити загибель людей, шкоду здоров'ю людей, майнову шкоду у великому розмірі або значне забруднення довкілля. Оскільки, застосовані у ст. 265-1 КК юридичні терміни «ядерний вибуховий пристрій», «радіоактивні матеріали», «радіація» тощо, не є, безпосередньо, галузевими термінами у кримінально-правовому значенні, а «запозичені» із законодавчих (нормативно-правових) актів профільюючих галузей права, для з'ясування їх змісту слід звертатися до відповідних нормативних актів в галузі ядерної та радіаційної безпеки.

Правове регулювання відносин, пов'язаних із забезпеченням радіаційної безпеки, складається із багатьох нормативно-правових актів як міжнародного, так і національного законодавства, які різняться за своєю юридичною силою та формою закріплення. Серед міжнародно-правових джерел, ратифікованих Верховною Радою України, які містять вимоги щодо забезпечення ядерної та радіаційної безпеки і які безпосередньо визначають дії, що відносяться до ядерного тероризму, слід визначити Міжнародну конвенцію про боротьбу з актами ядерного тероризму від 14.09.2005.

Відповідно до п. 1 ст. 1 Міжнародної конвенції про боротьбу з актами ядерного тероризму «Радіоактивний матеріал» – це ядерний матеріал та інші радіоактивні речовини, які містять нукліди, що самостійно розпадаються (процес, який супроводжується виділенням іонізуючого випромінювання одного або кількох видів, наприклад альфа-випромінювання, бета-випромінювання, нейтронне випромінювання та гама-випромінювання), та які можуть унаслідок своїх радіологічних властивостей або властивостей свого поділу спричинити смерть, серйозне